

WONG KAR-WAI

γενν. 1958, Σαγκάη

Όταν στα τέλη της δεκαετίας του ογδόντα ο κινηματογράφος του Χογκ Κογκ έγινε γνωστός στο δυτικό κοινό, το στίλ του κατηγοριοποιήθηκε γρήγορα και σωστά ως μια αυστηρά εμπορική προσέγγιση κινηματογράφησης. Η άφιξη του Wong Kar-wai άλλαξε τα πάντα. Με τα ίδια οπτικά εργαλεία που χρησιμοποιούσαν οι ομότεχνοί του για να φτιάξουν εμπορικές ταινίες δράσης, ο Wong άρχισε να γυρίζει πολύ προσωπικές και εξαιρετικά ποιητικές ταινίες, αφηφώντας τους κανόνες της γραμμικής αφήγησης και προκαλώντας τα παραδοσιακά κινέζικα ήθη. Λίγοι από τους σύγχρονούς του έχουν τολμήσει να μιλήσουν για την ομοφυλοφιλία τόσο ευθέως όσο εκείνος στο Ευτυχισμένοι μαζί (Happy Together). Από το μεθυστικό Chungking Express μέχρι το υπνωτιστικό Ερωτική επιθυμία (In the Mood for Love), η δουλειά του Wong είναι απίστευτα μοντέρνα και ιδιαίτερος δυνατή. Αφού είδε την Ερωτική επιθυμία, ένας φίλος μου κριτικός έγραψε: «Δεν πίστευα ποτέ ότι θα μπορούσα να συγκινηθώ τόσο πολύ από μία ταινία που δεν έχει σενάριο».

Ο Wong Kar-wai είναι ένα αίνιγμα. Καλλιεργεί μια μυστηριώδη εικόνα του εαυτού του, με γυαλιά ηλίου τα οποία δε βγάζει ποτέ, κι ένα στίλ να απαντάει στις ερωτήσεις με πολύ μικρές προτάσεις, κάτι που του επιτρέπει να μην αποκαλύπτει περισσότερα απ' όσα θέλει, τουλάχιστον στους δημοσιογρά-

WONG KAR-WAI

φους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το master class του να είναι πιο σύντομο από των άλλων σκηνοθετών. Ωστόσο, οι αινιγματικές απαντήσεις του Wong Kar-wai ήταν τόσο απρόσμενες και τόσο βαθυστόχαστες, ώστε η λακωνικότητά τους αντισταθμίστηκε.

Master Class με τον Wong Kar-wai

Ο λόγος που ασχολήθηκα με τη σκηνοθεσία σχετίζεται περισσότερο με τη γεωγραφία παρά με οτιδήποτε άλλο. Γεννήθηκα στη Σαγκάν, αλλά οι γονείς μου μετακόμισαν στο Χογκ Κονγκ όταν ήμουν πέντε χρονών. Οι άνθρωποι στο Χογκ Κονγκ δε μιλούν την ίδια διάλεκτο μ' εκείνους από τη Σαγκάν, με αποτέλεσμα να μην μπορώ να μιλήσω με τους άλλους και να μην έχω φίλους. Η μητέρα μου, έχοντας κι εκείνη το ίδιο πρόβλημα, με πήγαινε συχνά στον κινηματογράφο γιατί εκεί επικοινωνούσαμε πέρα από τις λέξεις. Ήταν μια παγκόσμια γλώσσα βασισμένη σε εικόνες.

Όπως πολλοί της γενιάς μου, ανακάλυψα τον κόσμο μέσα από τις ταινίες και αργότερα μέσα από την τηλεόραση. Είκοσι χρόνια πριν, ίσως διάλεγα να εκφραστώ μέσα από το τραγούδι. Πενήντα χρόνια πριν, ίσως μέσα από τα βιβλία. Μεγάλωσα όμως με εικόνες και μου φαινόταν περισσότερο φυσικό να σπουδάσω οπτικές τέχνες. Ξεκίνησα με γραφικό σχέδιο, γιατί εκείνη την εποχή δεν υπήρχε στο Χογκ Κονγκ σχολή κινηματογράφου. Όσοι ήθελαν να σπουδά-

σουν κινηματογράφο έπρεπε να πάνε είτε στην Ευρώπη είτε στην Αμερική. Εγώ δεν είχα την οικονομική δυνατότητα. Αλλά είχα την τύχη να τελειώσω τις σπουδές μου την ίδια περίοδο που εκείνοι οι οποίοι είχαν πάει στο εξωτερικό για σπουδές κινηματογράφου επέστρεφαν στο Χογκ Κογκ και προσπαθούσαν να δημιουργήσουν ένα νέο κύμα στην τέχνη. Έτσι δούλεψα για ένα χρόνο στην τηλεόραση και μετά άρχισα να γράφω σενάρια για τον κινηματογράφο, που το έκανα για δέκα χρόνια, προτού αρχίσω να σκηνοθετώ. Η *Ερωτική επιθυμία* είναι η δέκατη ταινία μου. Κι όμως, αν με ρωτήσει κάποιος, μου φαίνεται ότι δε θεωρώ όντως τον εαυτό μου σκηνοθέτη. Βλέπω ακόμα τον εαυτό μου ως θεατή – ένα θεατή που βρέθηκε πίσω από την κάμερα. Όταν σκηνοθετώ μια ταινία, πάντα προσπαθώ να αναδημιουργήσω τις πρώτες εντυπώσεις που είχα ως φανατικός κινηματογραφόφιλος. Και πιστεύω ότι κάνω ταινίες πρώτα και κύρια για το κοινό. Αλλά πρέπει να υπάρχει κάτι και πέρα από αυτό. Δεν είναι ο μόνος λόγος. Πρέπει να είναι ένας από τους λόγους. Οι υπόλοιποι είναι πιο προσωπικοί και, ας πούμε, πιο μυστικοί.

ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΠΡΟΗΓΕΙΤΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γράφω εγώ τα σενάρια μου. Δεν είναι από εγωισμό ούτε το κάνω για να είμαι ο «συγγραφέας» της ταινίας... Για να είμαι ειλικρινής, το μεγαλύτερό μου όνειρο είναι να ξυπνήσω ένα πρωί και να έχω ένα σενάριο στο κομοδίνο μου να με περιμένει. Αλλά μέχρι να συμβεί αυτό, μάλλον πρέπει να γράφω. Η συγ-

γραφή όμως δεν είναι εύκολη υπόθεση. Δεν είναι ευχάριστη εμπειρία. Έχω προσπαθήσει να δουλέψω με σεναριογράφους, αλλά πάντα ένιωθα ότι είχαν πρόβλημα να δουλέψουν με ένα σκηνοθέτη ο οποίος είναι και σεναριογράφος. Δεν ξέρω ακριβώς γιατί, αλλά πάντα καταλήγαμε σε σύγκρουση. Έτσι, αποφάσισα ότι αφού μπορούσα να γράφω μόνος μου τα σενάρια μου, γιατί να παιδεύομαι με σεναριογράφους;

Πάντως, πρέπει να πω ότι προσεγγίζω μάλλον ασυνήθιστα τη συγγραφή του σεναρίου. Βλέπετε, γράφω ως σκηνοθέτης, όχι ως σεναριογράφος. Έτσι γράφω με εικόνες. Και για μένα το πιο σημαντικό σχετικά με το σενάριο είναι να ξέρεις το χώρο όπου διαδραματίζεται. Γιατί αν τον ξέρεις, τότε μπορείς να αποφασίσεις τι θα κάνουν οι χαρακτήρες εκεί. Ο χώρος σου λέει μέχρι και ποιοι είναι οι χαρακτήρες, γιατί βρίσκονται εκεί κτλ. Όλα τα υπόλοιπα έρχονται κομματάκι κομματάκι, αν έχεις χώρο στο μυαλό σου. Επομένως, ψάχνω για τοποθεσίες πριν ακόμα αρχίσω να γράφω. Ξεκινάω πάντα με πολλές ιδέες, αλλά η ίδια η ιστορία δεν είναι ποτέ ξεκάθαρη. Ξέρω τι δε θέλω, αλλά δε γνωρίζω τι ακριβώς θέλω. Νομίζω ότι η διαδικασία του γυρίσματος είναι στην πραγματικότητα ένας τρόπος να βρω όλες αυτές τις απαντήσεις. Και μέχρι να τις βρω, θα συνεχίσω να κάνω την ταινία. Μερικές φορές βρίσκω τις απαντήσεις στο γύρισμα, άλλες κατά τη διάρκεια του μοντάζ, άλλες φορές τρεις μήνες μετά την πρώτη προβολή.

Το μόνο που προσπαθώ να ξεκαθαρίσω όταν ξεκινάω μια ταινία είναι το είδος στο οποίο θέλω να την εντάξω. Ως παιδί μεγάλωσα βλέποντας ταινίες που ανήκαν σε συγκεκριμένα είδη. Με συνάρπαζαν όλα

τα είδη, όπως τα γουέστερν, οι ιστορίες φαντασμάτων... Έτσι προσπαθώ να κάνω την κάθε μου ταινία σε διαφορετικό είδος. Και νομίζω ότι αυτός είναι από τους λόγους που δείχνουν τόσο αυθεντικές. Η *Ερωτική επιθυμία*, για παράδειγμα, είναι η ιστορία δύο ανθρώπων και θα μπορούσε πολύ εύκολα να είναι βαρετή. Αλλά αντί να το δω σαν μια ιστορία αγάπης, αποφάσισα να το προσεγγίσω σαν θρίλερ, σαν ταινία δράσης. Αυτοί οι δύο ξεκινούν σαν θύματα και μετά αρχίζουν να ερευνούν, προσπαθώντας να καταλάβουν πώς έγιναν τα πράγματα. Έτσι προσέγγισα αυτή την ταινία με πολύ σύντομες σκηνές και προσπαθώντας να δημιουργήσω διαρκή ένταση. Κι αυτό μάλλον ξάφνιασε το κοινό, το οποίο περίμενε μια κλασική ιστορία αγάπης.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΙΝΑΙ ΧΡΩΜΑ

Η μουσική είναι πολύ σημαντική στις ταινίες μου. Κι όμως πολύ σπάνια ζητώ από κάποιον να συνθέσει μουσική για τις ταινίες μου, γιατί μου είναι πολύ δύσκολο να επικοινωνήσω με μουσικούς. Έχουν μουσική γλώσσα, εγώ οπτική. Τις περισσότερες φορές δεν μπορεί ο ένας να καταλάβει τον άλλο. Πάντως, η κινηματογραφική μουσική πρέπει να είναι οπτική. Πρέπει να υπάρχει χημεία μεταξύ εικόνας και μουσικής. Γι' αυτό όταν ακούω μουσική που μου εμπνέει εικόνες, την νχογραφώ και τη βάζω στην άκρη, ξέροντας ότι θα τη χρησιμοποιήσω αργότερα.

Χρησιμοποιώ μουσική σε όλα τα στάδια δημιουργίας μιας ταινίας. Φυσικά και όταν μοντάρω. Και κά-

τι που μου αρέσει ιδιαίτερα να κάνω είναι να χρησιμοποιώ μουσική εποχής σε σύγχρονες ταινίες. Γιατί η μουσική είναι σαν το χρώμα, σαν ένα φίλτρο το οποίο δίνει μια διαφορετική χροιά στα πάντα. Και βρίσκω ότι, χρησιμοποιώντας μουσική από μια εποχή διαφορετική από εκείνη στην οποία είναι τοποθετημένη η εικόνα, όλα γίνονται λίγο πιο αμφιλεγόμενα, πιο σύνθετα. Επίσης, χρησιμοποιώ μουσική στο γύρισμα, όχι τόσο για να δημιουργήσω ατμόσφαιρα όσο για να βρω ένα είδος ρυθμού. Όταν προσπαθώ να εξηγήσω στο διευθυντή φωτογραφίας την ταχύτητα που θέλω για μια συγκεκριμένη κίνηση, το μεταδίδω καλύτερα μέσα από ένα μουσικό κομμάτι.

ΕΠΙΠΝΟΗΣΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΟΥ

Δεν έχω κάποια ιδιαίτερη εμμονή με τις τεχνικές λεπτομέρειες. Για μένα η κάμερα δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα εργαλείο, το οποίο χρησιμοποιείται για να μεταφράζει οτιδήποτε βλέπει το μάτι. Όμως, όταν φτάνω στο γύρισμα για μια συγκεκριμένη σκηνή, πάντα ξεκινάω με το καδράρισμα, γιατί πρέπει να ξέρω το χώρο στον οποίο θα εξελιχθεί η σκηνή. Μόνον όταν το γνωρίζω, μπορώ να αποφασίσω πού θα τοποθετήσω τους ηθοποιούς. Εξηγώ τι θέλω στο διευθυντή φωτογραφίας. Έχουμε δουλέψει μαζί τόσο πολύ, ώστε συνήθως χρειάζονται πολύ λίγες λέξεις. Του δίνω μια γωνία, κάνει το κάδρο και εννιά φορές στις δέκα είμαι ευχαριστημένος. Με ξέρει τόσο καλά, ώστε εάν πω «ένα κοντινό», ξέρει ακριβώς πόσο εννοώ. [Κατά κανόνα δε γυρίζω μια σκηνή από πολλές

οπτικές γωνίες. Εξαρτάται βέβαια από τη σκηνή. Πολύ συχνά υπάρχει ένας μόνο τρόπος να γυριστεί κάτι. Αλλά σε μερικές σκηνές και ιδιαίτερα εάν η σκηνή λειτουργεί σαν μεταβατικό στοιχείο, όπου η ιστορία μπορεί να αλλάξει από τη μία οπτική γωνία στην άλλη, τότε θα τραβήξω πλάνα από πολλές και διαφορετικές οπτικές γωνίες, γιατί μόνο στο μοντάζ θα είμαι σε θέση να ξέρω εάν η ιστορία πρέπει να ακολουθηθεί αυτόν ή εκείνον το χαρακτήρα. Όσο για την απόφαση πού να στήσω την κάμερα σ' ένα δεδομένο πλάνο... υπάρχει βέβαια η γραμματική του κινηματογράφου, αλλά εγώ πάντα πειραματίζομαι. Πρέπει συνεχώς να αναρωτιέσαι «Γιατί; Γιατί τοποθετώ την κάμερα εδώ, γιατί όχι εκεί;». Πρέπει να υπάρχει ένα είδος λογικής, ακόμα κι αν δε σημαίνει τίποτα σε κανέναν εκτός από σένα. Είναι τελικά σαν την ποίηση. Οι ποιητές χρησιμοποιούν τις λέξεις με διαφορετικούς τρόπους, μερικές φορές για τον ήχο, τον τόνο, τη σημασία και ούτω καθεξής. Ο καθένας μπορεί να δημιουργήσει μια διαφορετική γλώσσα με τα ίδια στοιχεία, μόνο που τελικά πρέπει να σημαίνει κάτι.

Οι περισσότερες αποφάσεις μου βασίζονται στο ένστικτο. Συνήθως έχω συναίσθηση τι είναι σωστό και τι λάθος. Έτσι κι αλλιώς, μια ταινία είναι κάτι που δύσκολα αναλύεται λεκτικά. Μοιάζει πολύ με το φαγητό. Όταν έχεις μια γεύση που μένει στο στόμα σου, δεν μπορείς να την περιγράψεις σωστά σε κάποιον άλλο. Είναι κάτι πολύ αφηρημένο. Το ίδιο συμβαίνει και με μια ταινία. Στην πραγματικότητα, δεν έχω αλλάξει τον τρόπο που δουλεύω από τότε που πρωτοξεκίνησα. Κακώς βέβαια, γιατί δε νομίζω ότι είναι καλό σύστημα δουλειάς. Δυστυχώς, όμως, είναι ο

μόνος τρόπος που ξέρω. Πάντα ήθελα να είμαι σαν τον Hitchcock, ο οποίος αποφάσιζε τα πάντα πριν ξεκινήσει το γύρισμα. Αλλά για κάποιο λόγο δεν μπορώ να δουλέψω έτσι.

Κάτι τελευταίο: για να είσαι σκηνοθέτης, πρέπει να είσαι ειλικρινής. Όχι με τους άλλους αλλά με τον εαυτό σου. Οφείλεις να ξέρεις γιατί κάνεις μια ταινία. Οφείλεις να ξέρεις πότε κάνεις ένα λάθος και να μην κατηγορείς τους άλλους γι' αυτό.

Ταινίες: Καθώς κυλούν τα δάκρυά μας (*As Tears Go By*) (1988), Άγρια χρόνια (*Days of Being Wild*) (1990), *Chungking Express* (1994), Στάχτες του χρόνου (*Ashes of Time*) (1994), Χαμένοι άγγελοι (*Fallen Angels*) (1995), *The Buenos Aires Affair* (Happy Together) (1997), Ερωτική επιθυμία (*In the Mood for Love*) (2000), 2046, *Eros* (2004), *My Blueberry Nights* (2007).